

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 แนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 องค์ประกอบและกระบวนการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.5 วิธีการและเครื่องมือดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.6 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.7 มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

1.8 การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาโดยใช้วงจร

เดมมิ่ง (PDCA)

2. แนวคิดเกี่ยวกับวงจรเดมมิ่ง (PDCA)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 7) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง เป็นกระบวนการดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าวและมีการประสานงานร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 16) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และการบริหารทั้งระบบโรงเรียน โดยอาศัยศักยภาพและความสัมพันธ์ของนักเรียนที่มีกับครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และฝ่ายปกครอง รวมทั้งมีการประสานระหว่างระบบครอบครัว ระบบโรงเรียน และสาธารณสุข ที่ต้องรับส่งต่อปัญหาช่วยรุ่นที่สำคัญและเร่งด่วน

จากความหมายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจนสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา และขอบข่ายงานภายในสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. แนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 1) การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่ตั้งคัมมุ่งหวังไว้โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้วการป้องกันและช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และ กรมส่งเสริมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบชัดเจน มีการประสานงานความร่วมมือ ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จโดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนต้องมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการ ส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

2.2 วัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2.1 เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2.2.2 เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน มีการทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบหรือรับการประเมินได้

2.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2.3.1 นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

2.3.2 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี และอบอุ่น

2.3.3 นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้

2.3.4 นักเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.3.5 นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

2.4 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4.1 ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2.4.2 ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

2.4.3 คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

2.4.4 ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

2.4.5 การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะเรื่อง

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

3.1 การวางกรอบนโยบาย

ศึกษานโยบายหน่วยงานต้นสังกัด วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของโรงเรียนผู้ปกครองและนักเรียน รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เช่นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมผู้ปกครองและครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน

3.2 จุดเน้น

สถานศึกษาทุกแห่งควรตรวจสอบมาตรฐานและตัวชี้วัด และปรับเปลี่ยนให้มีมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียนและมาตรการป้องกัน แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด ความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในและภายนอกโรงเรียน โดยตระหนักเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยใช้การจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก

3.3 มาตรการ

3.3.1 สร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนมีมาตรฐานในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.2 เร่งแก้ปัญหาสารเสพติด ความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม สิทธิเด็ก และเพศศึกษาในโรงเรียน โดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง วัตถุประสงค์ในท้องถิ่น

3.3.3 ควบคุมและป้องปรามไม่ให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานบันเทิงและแหล่งเริงรมย์ โดยชี้เบาะแสให้แก่ผู้รับผิดชอบ

3.3.4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

3.3.5 พัฒนาระบบการแนะแนวในโรงเรียน โดยพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ มีทักษะในการให้การปรึกษาแนะแนว เพื่อส่งเสริมให้เด็กนักเรียนรู้และพัฒนาอย่างรอบด้าน

3.3.6 ประสานการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนา ส่งเสริมแก้ไขและส่งต่อผู้เรียนในทุกระดับและทุกประเภท

3.4 กลยุทธ์การพัฒนาเยาวชน

3.4.1 การพัฒนาเยาวชนของโรงเรียนนั้นจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากแนวคิดแผนเชิงกลยุทธ์ นั่นคือการสร้างภาพรวมของการพัฒนาเยาวชนว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง แต่ละองค์ประกอบจะมีจุดมุ่งหมาย กลยุทธ์ ผู้ปฏิบัติและประเมินผลอย่างไร โรงเรียนสามารถจัดยุทธศาสตร์การพัฒนาเยาวชนออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน และส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในส่วนของโรงเรียนมีกลยุทธ์ที่สำคัญ ตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ

1) ในเด็กทั่วไปที่ไม่มีปัญหา ทำอย่างไรที่จะพัฒนาให้เด็กเหล่านี้มีความมั่นคงในชีวิตที่เป็นสุข โดยในอนาคตไม่ต้องตกเป็นเหยื่อหรือมีปัญหาจากอิทธิพลเพื่อน อิทธิพลโฆษณาและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมด้านลบต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ในเด็กเหล่านี้การพัฒนาที่สำคัญคือ การสร้างทักษะชีวิตให้มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะโดยกิจกรรมในหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรสำหรับกิจกรรมในหลักสูตรนี้สามารถสร้างทักษะชีวิตทั่วไปโดยผ่านการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และทักษะชีวิต (Life Skills) ตรงกับปัญหาของเยาวชนนั้น ๆ โดยผ่านวิชาเฉพาะที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาสุขศึกษา จริยธรรม กิจกรรมแนะแนว เป็นต้น โปรแกรมนี้สามารถประเมินผลได้โดยดูจากผลงานเด็กและจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ตลอดจนพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนที่ลดลง

2) ในเด็กกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มจะมีปัญหา กล่าวคือ เด็กที่มีปัจจัยเสี่ยง เช่น ครอบครัวแตกแยกมาอยู่หอพักอยู่ในชุมชนที่มีปัญหามาก การเรียนไม่ดี หรือมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น เก็บตัว ไม่สนใจเรียน ทำตัวเด่นดัง ในกรณีเช่นนี้การพัฒนาจะอยู่ตรงที่ครูประจำชั้นสามารถคัดกรองเด็กว่าใครเป็นกลุ่มเสี่ยงและมีวิธีการพื้นฐานในการช่วยเหลือเด็ก เช่น จัดกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การหาเพื่อนสนิท การพบปะเด็กเป็นรายบุคคล และการพบปะผู้ปกครอง เพื่อให้ปัจจัยเสี่ยงลดลงจนเป็นปกติหรือกระทั่งเป็นเด็กที่มั่นคงเป็นสุขต่อไป

3) ในเด็กที่มีปัญหาแล้ว เช่น ใช้สารเสพติด หนีโรงเรียน มีเพศสัมพันธ์ ก่อนวัยอันควร กรณีเช่นนี้การแก้ไขเป็นเรื่องสำคัญ และมักมีความซับซ้อนเกินกว่าที่ครูประจำชั้นจะดำเนินการได้ตามลำพัง เด็กควรได้รับการส่งตัวให้ครูแนะแนวที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเด็กหรือส่งต่อไปในระบบให้บริการที่มีผู้เชี่ยวชาญ เช่น ผู้ให้คำปรึกษา จิตแพทย์ นักจิตวิทยา เพื่อให้การช่วยเหลือ

อย่างไรก็ตามโรงเรียนไม่สามารถพัฒนาไปด้วยตนเอง โดยตัดขาดจากชุมชนได้เพราะในด้านหนึ่งปัญหาต่าง ๆ ของเด็กที่ปรากฏในโรงเรียนมักแยกไม่ออกจากปัญหาในชุมชน เช่น เด็กติดยาเสพติดเพราะมีกลไกการขายในชุมชน เด็กติดเฮดส์ก็เพราะขาดการควบคุมสื่อและสถานบริการในชุมชน นอกจากนั้นการพัฒนาโรงเรียนต้องอาศัยพลังของชุมชน ทั้งในด้านแนวคิด แผนงาน โครงการ ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่แต่เรื่องเงินเท่านั้น แต่รวมทั้งภูมิปัญญาและความสามารถของคนในชุมชน ตลอดจนทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนด้วย กลยุทธ์การพัฒนาในภาพรวมทั้งหมดยังนี้อาจสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงกลยุทธ์การพัฒนาเยาวชนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลุ่มเป้าหมาย	จุดมุ่งหมาย	มิติของงาน	กลยุทธ์	ผู้ปฏิบัติ
เด็กปกติ	มั่นคงและเป็นสุข	ส่งเสริม	สร้างทักษะชีวิต	ครู
เด็กกลุ่มเสี่ยง	ปกติ/มั่นคงเป็นสุข	ป้องกัน	เป็นที่ปรึกษา	ครูประจำชั้น
เด็กมีปัญหา	ปกติ	แก้ไข	การให้คำปรึกษา การส่งต่อ	ครูแนะแนวและ ระบบบริการ เฉพาะ
ชุมชน	ชุมชนร่วมพัฒนา	การมีส่วนร่วม ของชุมชน	การวิเคราะห์และ ทำแผนพัฒนา ชุมชน	

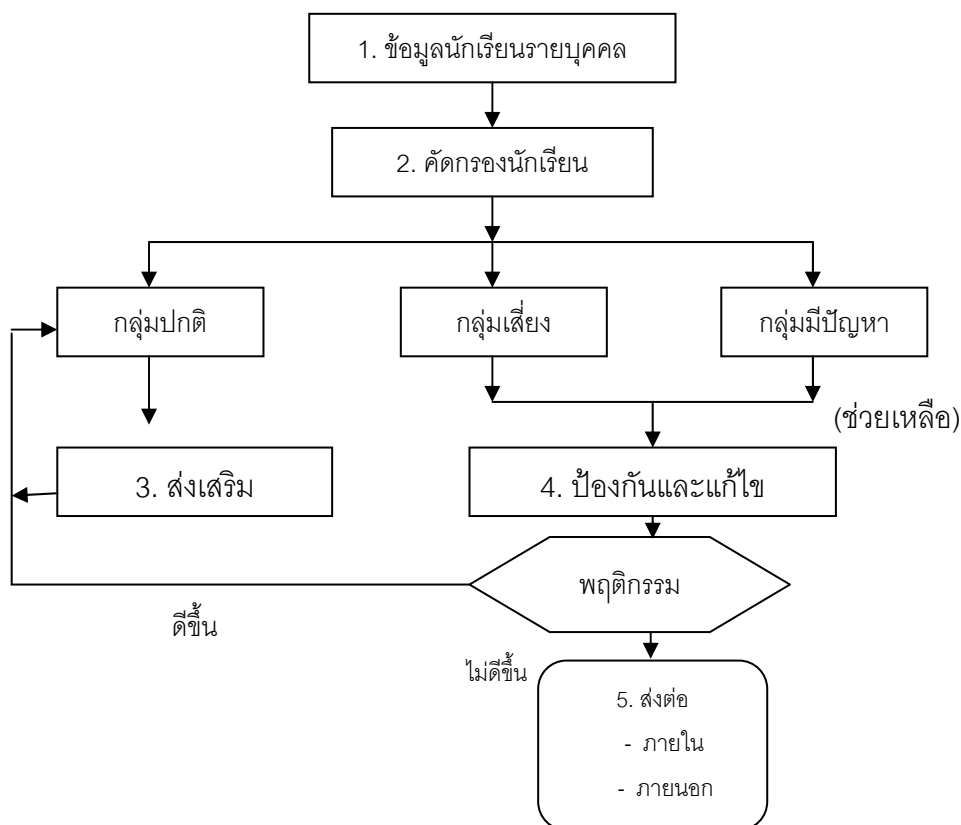
ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 7

4. องค์ประกอบและกระบวนการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 8) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

- 4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 4.2 การคัดกรองนักเรียน
- 4.3 การส่งเสริมนักเรียน
- 4.4 การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา
- 4.5 การส่งต่อ

แต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังภาพ 1

ภาพ 1 แสดงกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงในแผนภูมิที่ 1 เป็นความรับผิดชอบของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาตลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง และผู้ปกครอง (กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 8)

5. วิธีการและเครื่องมือดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 9 – 11) กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาตลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือ ตัวอย่างสรุปได้ดังนี้

ตาราง 3 แสดงกระบวนการ วิธีการ เครื่องมือ ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	ศึกษาข้อมูลจากการใช้	1. ระเบียบสะสม
1.1 ด้านความสามารถ	1. ระเบียบสะสม	2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก
1.1.1 การเรียน	2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก	(SDQ)
1.1.2 ความสามารถ อื่น ๆ	(SDQ)	3. อื่น ๆ
1.2 ด้านสุขภาพ	3. อื่น ๆ เช่น	3.1 แบบประเมินความฉลาด
1.2.1 ร่างกาย	3.1 แบบประเมินความฉลาด	ทางอารมณ์ (E.Q.)
1.2.2 จิตใจ พฤติกรรม	ทางอารมณ์ (E.Q.)	3.2 แบบสัมภาษณ์นักเรียน
1.3 ด้านครอบครัว	3.2 แบบสัมภาษณ์นักเรียน	3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
1.3.1 เศรษฐกิจ	3.3 แบบสังเกตพฤติกรรม	และเยี่ยมบ้านนักเรียน
1.3.2 การคุ้มครองนักเรียน	3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง	3.4 แบบบันทึกการตรวจ
1.4 ด้านอื่น ๆ	และเยี่ยมบ้านนักเรียน	สุขภาพด้วยตนเอง
	ฯลฯ	ฯลฯ

ตาราง 3 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
2. การคัดกรองนักเรียน	ดำเนินการต่อไปนี้	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน
2.1 กลุ่มปกติ	1. วิเคราะห์ข้อมูลจาก	2. แบบสรุปผลการคัดกรอง
2.2 กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา	1.1 ระเบียบสะสม	และช่วยเหลือนักเรียนเป็น
	1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก	รายบุคคล
	(SDQ)	3. แบบสรุปผลการคัดกรอง
	2. คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การ	นักเรียนเป็นห้องเรียน
	คัดกรองของโรงเรียน	
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	ดำเนินการดังต่อไปนี้	1. แนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม
	1. กิจกรรมโฮมรูม	ของโรงเรียน
	2. จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน	2. แนวทางการจัดกิจกรรมประชุม
	หรือ	ผู้ปกครองชั้นเรียนของโรงเรียน
	3. จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณา	3. แบบบันทึก / สรุปประเมินผล
	ว่า เหมาะสมในการส่งนักเรียน	การดำเนินกิจกรรม
	ให้มีคุณภาพมากขึ้น	3.1 โฮมรูม
		3.2 ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
		3.3 อื่น ๆ
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา)	ดำเนินการดังนี้	1. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ การ
	1. ให้การศึกษาเบื้องต้น	ป้องกันและแก้ไขปัญหของ
	2. ประสานงานกับ ครู และ	นักเรียน 5 กิจกรรม
	ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการจัด	2. แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรอง
	กิจกรรมสำหรับการป้องกันและ	และช่วยเหลือนักเรียนเป็น
	ช่วยเหลือแก้ไขปัญหของ	รายบุคคล
	นักเรียน คือ	

ตาราง 3 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
	1.1 กิจกรรมในห้องเรียน	3. แบบบันทึกรายงานผลการดูแล
	1.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร	ช่วยเหลือนักเรียน
	1.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน	
	1.4 กิจกรรมซ่อมเสริม	
	1.5 กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง	
5. การส่งต่อ	ดำเนินการต่อไปนี้	1. แบบบันทึกการส่งต่อของ
5.1 ส่งต่อภายใน	1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่	โรงเรียน
5.2 ส่งต่อภายนอก	เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ	2. แบบรายงานแจ้งผลการ
	นักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว	ช่วยเหลือนักเรียน
	ครูปกครอง ครูประจำวิชา ครู	
	พยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่ง	
	ต่อภายใน	
	2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยัง	
	ผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยครูแนะ	
	แนวหรือฝ่ายปกครอง เป็น	
	ผู้ดำเนินการ ซึ่งเป็นการส่งต่อ	
	ภายนอก	

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 9 – 11

6. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 13 – 25) การดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบด้วยการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.)
3. สถานศึกษา
4. ผู้ปกครองนักเรียน
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือสถานศึกษาสามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 4 แสดงบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และจุดเน้นด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
	2. มอบหมายให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างชัดเจน

ตาราง 4 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นเครือข่ายการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม ฯลฯ เพื่อวางแนวปฏิบัติร่วมกัน
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกิดการพัฒนาคณะความรู้สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. พัฒนาคณาจารย์ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้และการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย 2. ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. สนับสนุนช่วยเหลือให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาสามารถดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จ
5. ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีระบบติดตามประเมินผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง	กำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 14 – 15

6.2 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนภายในสังกัด รวมทั้งการประสาน ติดตาม ประเมินผลการทำงาน จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 5 แสดงบทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. นำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือและปัญหาพฤติกรรมนักเรียนของสถานศึกษา 2. จัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้เป็นเครือข่ายให้คำปรึกษาตามสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนและบริการแก่ผู้สนใจ 3. จัดให้มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับพื้นที่ 4. นิเทศ ติดตามผล รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาคณะครูและความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิค และทักษะในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ 2. จัดทำมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา 3. สนับสนุนให้สถานศึกษาศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำผลมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ 4. จัดให้มีเครือข่ายประสานงานและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตาราง 5 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
3. สนับสนุน ช่วยเหลือให้สถานศึกษา สามารถ ดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้อย่าง เป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ	ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ
4. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อ ร่วมมือกันดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน	เป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงาน กับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - จัดประชุมสัมมนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกับ สถานศึกษาให้รับรู้บทบาทการปฏิบัติงาน ระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน - ร่วมเป็นคณะกรรมการ คณะกรรมการดำเนินงาน - ขอรับความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุน
5. ติดตาม ประเมินผลรายงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชี้แจงทำความเข้าใจกับสถานศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน และนำไปปฏิบัติได้จริง 2. สร้างขวัญ กำลังใจ และประชาสัมพันธ์ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง 3. ติดตาม ประเมินผล และรายงานการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 15 – 17

6.3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคลากรต่าง ๆ ที่จะทำหน้าที่ในการ ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรอื่น ๆ

6.3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

ตาราง 6 แสดงบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. บริหารจัดการให้มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ	<ol style="list-style-type: none"> กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เห็นคุณค่าและความจำเป็นของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดโครงสร้างการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานตามความเหมาะสม ประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์จำแนกกลุ่มนักเรียน ส่งเสริมให้ครูทุกคนและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้เพิ่มเติม มีทักษะเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
2. ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่าย ผู้ปกครอง องค์กรต่าง ๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ	<ol style="list-style-type: none"> เชิญร่วมเป็นกรรมการและเครือข่ายในการช่วยเหลือนักเรียน ประชุมปรึกษาหารือและขอความร่วมมือ

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
3. ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจการ ดำเนินงาน	1. กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน 2. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล 3. ยกย่องให้รางวัลเผยแพร่ผลงานการดำเนินงาน ใน โอกาสต่าง ๆ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 15 – 17

6.3.2 ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 7 แสดงบทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำเครื่องมือไปใช้ในการ เก็บข้อมูลและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน 3. เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4. วิเคราะห์ข้อมูล
2. คัดกรองนักเรียน	1. ดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด 2. สรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา	1. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม โดย <ul style="list-style-type: none"> - เยี่ยมบ้าน - จัดกิจกรรมโฮมรูม - สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน - ประชุมผู้ปกครอง - จดหมายข่าว - อื่น ๆ 2. จัดกิจกรรมพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน
4. จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไขช่วยเหลือ	1. ให้คำปรึกษา 2. ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น 3. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือ แก้ไข
5. ส่งต่อ	ดำเนินการส่งต่อภายในไปยังบุคคลหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. รายงานผล	1. รายงานผลระหว่างดำเนินการ 2. รายงานผลเมื่อสิ้นสุด

หมายเหตุ: การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกชั้นตอน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรรายงานผลการปฏิบัติงานทุกชั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อการตรวจสอบปรับปรุงพัฒนา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 18 – 19

6.3.3 ครูประจำวิชา / ครูทั่วไป

ครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

ตาราง 8 แสดงบทบาทหน้าที่ของครูประจำวิชา / ครูทั่วไป

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ดูแลนักเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษา สังเกต ดูแล รวบรวมข้อมูล 2. ประสานงานกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 3. จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข เพื่อพัฒนา นักเรียน

หมายเหตุ: โรงเรียนใดไม่มีครูประจำวิชา ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครูประจำวิชา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 20

6.3.4 ครูแนะแนว

ครูแนะแนว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดระบบงานแนะแนวซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

ตาราง 9 แสดงบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. สนับสนุนครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษาช่วยเหลือแก่ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา 2. ให้ความมั่นใจ กำลังใจกับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน 3. คำปรึกษาครอบคลุมทั้งด้านการเรียน อาชีพชีวิตและสังคม ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล 4. จัดทำการศึกษารายกรณี (Case Study) 5. เตรียมเครื่องมือสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครอบคลุมต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน 6. ให้คำปรึกษาในการจัดทำข้อมูลนักเรียนประกอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกรณีนักเรียนย้ายที่เรียน
2. จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขพฤติกรรม นักเรียน 2. ให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเต็ม ศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษา 2. ให้ความช่วยเหลือ 3. ประสานความร่วมมือกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง 4. กิจกรรมอื่น ๆ
4. ส่งต่อ	ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก

หมายเหตุ: โรงเรียนใดไม่มีครูแนะแนว ให้ครูที่ทำหน้าที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาปฏิบัติตาม
บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 20 - 21

6.3.5 ครูหัวหน้าระดับชั้น

ตาราง 10 แสดงบทบาทหน้าที่ของครูหัวหน้าระดับชั้น

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. ติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. วางแผนการกำกับ ติดตาม การทำงานของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ให้ชัดเจนและรับรู้โดยทั่วกัน 2. อำนวยความสะดวกแก่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และจัดทำรายงาน ประเมินผลระบบส่งผู้บริหาร
2. ประสานงานผู้เกี่ยวข้อง ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดประชุมครูในระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหากรณี 3. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา 4. ติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 21 - 22

6.3.6 นักเรียน

นักเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 11 แสดงบทบาทหน้าที่ของนักเรียน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
มีบทบาทหน้าที่ของนักเรียนและสนับสนุน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน 2. ให้ความร่วมมือในการสอดส่องพฤติกรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4. สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง 5. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา 6. ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับบ้าน

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 22

6.3.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงาน ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 12 แสดงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
ให้การสนับสนุนด้านการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา แก่ไข่นักเรียน 3. ติดต่อขอความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในการส่งเสริมพัฒนา แก่ไข 4. อำนวยความสะดวกในการประสานงานเมื่อสถานศึกษาต้องการช่วยเหลือ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 23

6.4 บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชน เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดจะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรม สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

6.4.1 ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 13 แสดงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
1. อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัว มีความรัก ความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น	1. จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ ให้นักเรียนได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดี 2. สนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและศักยภาพของตนเอง 3. ใช้หลักจิตวิทยาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน
2. สนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมมือกับสถานศึกษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน	1. เข้าร่วมประชุมวางแผนหาแนวทางการดำเนินการ 2. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน
3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน	ให้คำปรึกษา คำแนะนำที่ดีแก่นักเรียน เสนอแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้นักเรียน

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 23 - 24

6.4.2 ชุมชน

ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคล ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้

ตาราง 14 แสดงบทบาทหน้าที่ของชุมชน

บทบาทหน้าที่	แนวทางดำเนินงาน
สนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนา นักเรียน 2. ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน 3. เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียน 4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน 5. ให้ข้อมูลข่าวสารพฤติกรรมของนักเรียน 6. เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 24

6.5 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและบรรลุผลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในสังคม และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงานและการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา สถานศึกษาควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขตฯ สาธารณสุข จังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองพิเศษ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สื่อมวลชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรเอกชน องค์กรอิสระ ซึ่งมีความสามารถให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือได้ดังนี้

- 6.2.1 ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ
- 6.5.2 สอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งด้านความปลอดภัยและการแก้ปัญหาพฤติกรรม
- 6.5.3 ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
- 6.5.4 เป็นแหล่งการเรียนรู้และฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด
- 6.5.5 ติดตามผล สะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 6.5.6 ให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ
- 6.5.7 ให้การสนับสนุนเครือข่ายในการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

7. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 12 -16) ได้กำหนดมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ไว้ 3 ด้าน ดังนี้

7.1 ด้านปัจจัย (Input)

ตาราง 15 แสดงมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปัจจัย

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
ฝ่ายบริหาร	มาตรฐาน 1.1 มีความสนใจใน	1.1.1 ให้ความสำคัญและเป็นผู้นำในการ อำนวยการระบบ
	การบริหารและการ จัดการระบบดูแล	1.1.2 จัดระบบในการดูแลนักเรียนให้ปลอดภัย อย่างรัดกุม
	ช่วยเหลือนักเรียน	1.1.3 สามารถนิเทศ ติดตามและประเมินผลเพื่อ การทบทวนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตาราง 15 (ต่อ)

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
ครูที่ปรึกษา	มาตรฐานที่ 1.2 ครูที่ปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดี ในบทบาทหน้าที่การ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1.2.1 มีความรู้ ความเข้าใจในภาระงานดูแล ช่วยเหลือนักเรียน
		1.2.2 มีเจตคติที่ดีในการเป็นครูที่ปรึกษามี ความรัก ความเอื้ออาทร และเข้าใจ ธรรมชาติของผู้เรียน
		1.2.3 ครูมีความรับผิดชอบมีการปฏิบัติที่ แสดงถึงการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
	มาตรฐานที่ 1.3 ครูที่ปรึกษามี คุณธรรมจริยธรรมและมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์	1.3.1 มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้าน เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม
		1.3.2 มีความรับผิดชอบ ยุติธรรมและ วิจรรณญาณในการรักษาความลับของ นักเรียน
ผู้ปกครอง คณะกรรมการ สถานศึกษา ชุมชน บุคลากรและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	มาตรฐานที่ 1.4 ให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนในการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือบุตรหลาน ของตนและป้องกันแก้ไข ปัญหาเสพติด	1.4.1 มีการติดต่อสื่อสารและให้ความร่วมมือ กับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมดูแล ช่วยเหลือนักเรียน
		1.4.2 มีการสร้างเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา สารเสพติด
สถานที่และสิ่ง อำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงาน	มาตรฐานที่ 1.5 มีสภาพแวดล้อม อุปกรณ์เสริมการเรียน การจัดกิจกรรมทางการ	1.5.1 มีศูนย์ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล มี ระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็น มาตรฐานสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถ นำมาใช้ร่วมกันได้

ตาราง 15 (ต่อ)

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
ศึกษาที่คำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน		1.5.2 คู่มือ อุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อต่าง ๆ สำหรับครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีสถานที่จัดเก็บที่ง่ายต่อการนำไปใช้
		1.5.3 มีอาคารเรียนอาคารประกอบบริเวณโรงเรียน ระบบสาธารณูปโภคที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน
		1.5.4 กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนเหมาะสมกับความสามารถ พัฒนาการข้อจำกัดทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และไม่รุนแรงเป็นอันตรายต่อนักเรียน

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 13

7.2 ด้านกระบวนการ (Process)

ตาราง 16 แสดงมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านกระบวนการ

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
การบริหารและการจัดการ	มาตรฐานที่ 2.1	2.1.1 จัดทำแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจนและปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
	มีการบริหารและการจัดการด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	2.1.2 กำหนดนโยบายและจัดทำแผนกลยุทธ์ในการป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติดในโรงเรียน
อย่างเป็นระบบ		

ตาราง 16 (ต่อ)

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
		<p>2.1.3 มีกระบวนการในการดำเนินงานและมีการจัดกิจกรรมป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติดที่หลากหลาย</p> <p>2.1.4 นิเทศติดตามและประเมินผลเพื่อทบทวนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง</p> <p>2.1.5 จัดทำรายงานผลการประเมินเพื่อทบทวนนำผลประเมินไปปรับปรุงและเผยแพร่</p>
การพัฒนาครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	<p>มาตรฐานที่ 2.2</p> <p>มีการพัฒนาครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและทักษะในการเป็นครูที่ปรึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>2.2.1 มีแผนพัฒนาที่มุ่งให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจรรยาบรรณและคุณลักษณะที่พึงประสงค์และดำเนินการตามแผน</p> <p>2.2.2 ครูมีทักษะในการสังเกต การฟัง การสัมภาษณ์ และมีทักษะในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น</p> <p>2.2.3 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลและสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง</p>
การมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษาหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	<p>มาตรฐานที่ 2.3</p> <p>ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง มีการประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง</p>	<p>2.3.1 มีการติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่าง ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง</p>

ตาราง 16 (ต่อ)

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
กระบวนการในการช่วยเหลือ	มาตรฐานที่ 2.4 มีกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ	2.4.1 มีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและมีการคัดกรองนักเรียนเป็นกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง 2.4.2 มีการช่วยเหลือนักเรียนและให้คำแนะนำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน 2.4.3 มีการติดต่อสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนและผู้ปกครอง 2.4.4 มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม 2.4.5 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมทั้งด้านเศรษฐกิจ 2.4.6 มีการจัดสภาพแวดล้อม จัดกิจกรรมและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้อต่อความปลอดภัยของนักเรียน 2.4.7 มีกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติในเรื่องระบบการประเมินนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านความปลอดภัย

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546, หน้า 16

7.3 ด้านผลผลิต (Output)

ตาราง 17 แสดงมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านผลผลิต

ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
คุณลักษณะของ นักเรียน	มาตรฐานที่ 3.1 สุขภาพกายและ สุขภาพจิตที่ดี สามารถ ปรับตัวเข้ากับสังคมและ สิ่งแวดล้อมได้อย่าง เหมาะสม	3.1.1 มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
		3.1.2 มีความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.)
		3.1.3 ไม่เสพสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา รวมทั้งไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิ ชอบ
	มาตรฐานที่ 3.2 สามารถเรียนได้ตาม ศักยภาพ และมีเจตคติ ที่ดีต่อการเรียนรู้และ การทำงาน	3.2.1 รู้ความถนัด ความสามารถ ความสนใจ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง พร้อมที่จะ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
		3.2.2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ การประเมินตามหลักสูตรทุกรายวิชา
		3.2.3 มีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลงานที่มีคุณภาพ
	มาตรฐานที่ 3.3 มีความเป็นอยู่ด้าน เศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อมที่ดีกับตนเอง	3.3.1 มีวิสัยทัศน์ในการศึกษาเล่าเรียน เพียงพอ
		3.3.2 สามารถหลีกเลี่ยงและป้องกันตนเองให้ พ้นภัยจากบุคคลและสังคม

ตาราง 17 (ต่อ)

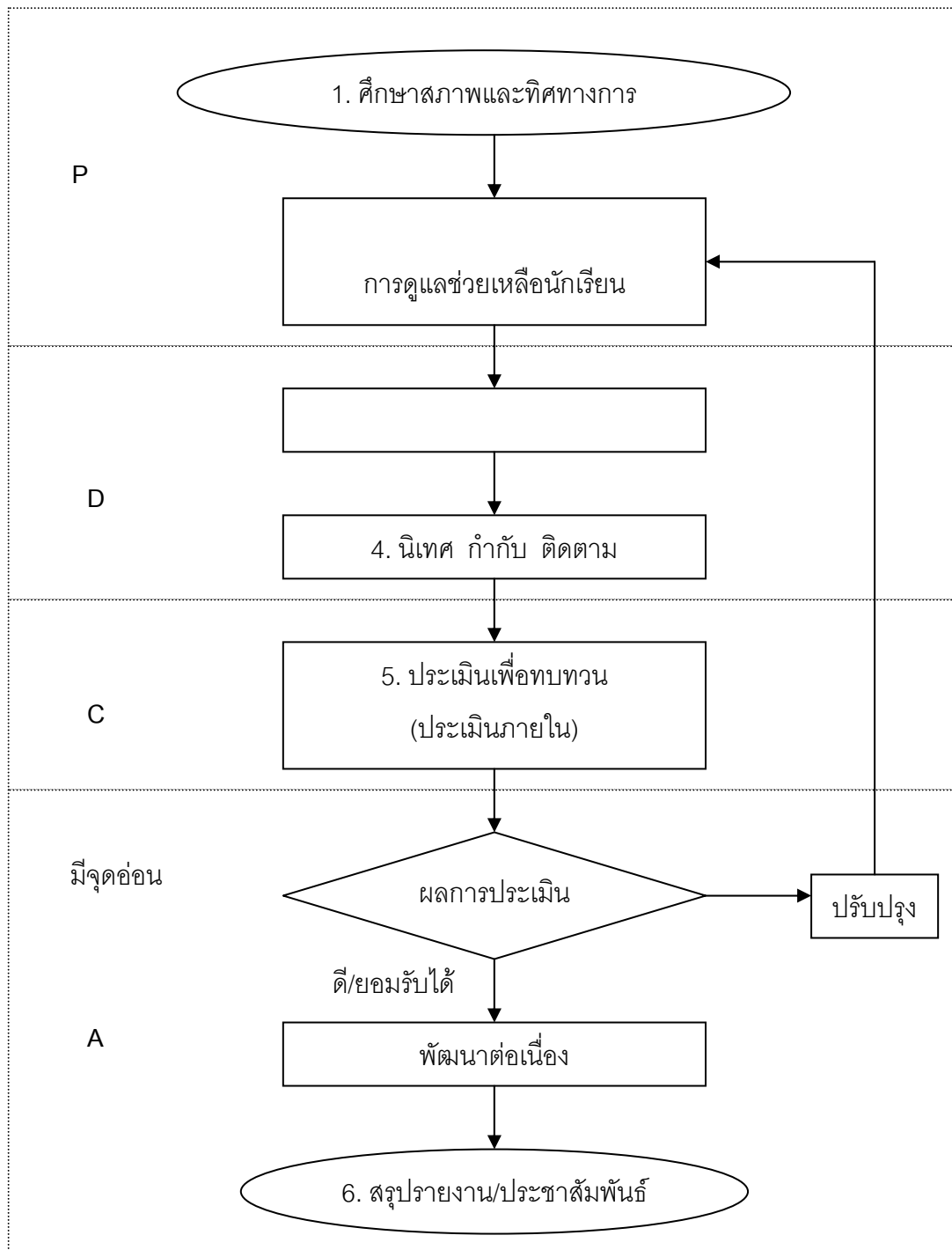
ขอบข่าย	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด
	มาตรฐานที่ 3.4 สามารถเรียนรู้และ ดำเนินชีวิตอย่าง ปลอดภัยจากสภาพ แวดล้อมที่เป็นอันตราย ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียนและมีจิตสำนึกใน การดูแลผู้อื่น	3.4.1 มีความรู้และทักษะในการดูแลตนเอง และผู้อื่นให้ปลอดภัย 3.4.2 มีกระบวนการทำงานที่สร้างความ ปลอดภัยให้กับตนเองและผู้อื่น 3.4.3 สามารถหลีกเลี่ยงและป้องกันตนเองให้ ปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมที่เป็น อันตรายทั้งในและนอกโรงเรียน

ที่มา: กรมสุขภาพจิต, 2546 หน้า 12

8. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา โดยใช้ วงจรเดมมิ่ง (PDCA)

8.1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือโดยใช้ วงจรเดมมิ่ง (PDCA) ดังแผนภูมิต่อไปนี้ (สำนักงานวิชาการและมาตรฐาน, 2552 หน้า 41-42)

ภาพ 2 แสดงขั้นตอนการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โดยใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA)

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 42

ตาราง 18 แสดงแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
1. ศึกษาสภาพและทิศทาง การดำเนินงาน	1. ศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายของกระทรวง ศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพพื้นฐานของสถานศึกษา โดย ใช้แบบประเมินหรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือแบบสอบถามความพร้อม พื้นฐานของสถานศึกษา ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเอง เพื่อ ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน ในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่มี ผลต่อการช่วยเหลือนักเรียนและข้อเสนอแนะของครู รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เกี่ยวกับการ ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3. ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของชุมชน 4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำ โครงการ แผนปฏิบัติการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อ สนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี ประสิทธิภาพมากขึ้น
2. วางแผนการดำเนินงานจัดระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. จัดสร้างทีมงานโดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังนี้ 1.1 ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมสนับสนุน) และ คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
	1.3 กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงาน ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
	2. สร้างความตระหนัก เจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงานโดย อาจจัดในลักษณะ
	2.1 ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรใน สถานศึกษา ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือร่วม ใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน
	2.2 ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ให้ มีความรู้ ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ในการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น
	2.3 ประชาสัมพันธ์งานดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง
	2.4 ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรใน การดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำผลการประเมินมาเป็น ข้อมูลในการพัฒนามาตรฐานต่อไป
	3. กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน
	4. กำหนดมาตรฐานการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
	<p>5. จัดทำแผนงาน / ปฏิทินปฏิบัติงาน ตลอดปีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการระบบฯ และด้านกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ทั้ง 5 กระบวนการ คือ</p> <p>5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>5.2 การคัดกรอง</p> <p>5.3 การส่งเสริม/พัฒนานักเรียน</p> <p>5.4 การป้องกัน/แก้ไขปัญหาให้นักเรียน</p> <p>5.5 การส่งต่อนักเรียน</p> <p>6. จัดทำสื่อ/นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>
3. ดำเนินการตามแผนที่กำหนด	<p>1. พัฒนาบุคลากรให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>2. สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้ง 5 กระบวนการ ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้</p> <p>2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว</p> <p>2.2 การคัดกรองนักเรียน โดยจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา</p> <p>2.3 การส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในการดูแลด้วยการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) กิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom)</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
	<p>2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ด้วยวิธีการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนคือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) กิจกรรมซ่อมเสริม และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง</p> <p>2.5 การส่งเสริมนักเรียนไปรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง</p> <p>3. ผลิตรหัสหรือจัดหาสื่อ/นวัตกรรม ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ควรบันทึกทุกขั้นตอน</p> <p>5. สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานหัวหน้าระดับชั้น</p>
4. นิเทศ กำกับ ติดตาม	<p>ดำเนินการนิเทศ กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสมและครอบคลุมกิจกรรมต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น /ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง - นำเสนอข้อมูล ความรู้ หรือเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - ติดตามผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
5. ประเมินเพื่อทบทวน (ประเมิน ภายใน)	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมิน คุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการ ดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น 2. จัดประเมินการดำเนินงานตามกระบวนการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อย ปีละครั้ง 3. เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช่การจับผิดตัวบุคคล 4. ประเมินด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร 5. นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็น จุดอ่อนและพัฒนาในส่วนที่ดีเป็นที่ยอมรับให้ก้าวหน้า ยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความเข้มแข็งมั่นคงต่อไป 6. ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับภาค เรียนละ 1 ครั้ง 7. ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพ ของแต่ละระดับ ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อ รายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป
6. สรุปรายงาน/ประชาสัมพันธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา แต่ละคนจัดทำรายงาน การดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับชั้น (ประธาน คณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน 2. คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุป เป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
	<p>3. คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าระดับและจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของสถานศึกษา เสนอคณะกรรมการอำนวยการโดยครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - จุดประสงค์ - เป้าหมาย - วิธีดำเนินงาน - ผลการดำเนินงาน - ปัญหา อุปสรรค - ข้อเสนอแนะ / แนวทางการพัฒนา - การรายงาน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ * ผลงานดีเด่น Best Practices * ครู / บุคลากรดีเด่น * นักเรียนที่มีส่วนร่วม / YC ดีเด่น * ผู้ปกครอง/ชุมชนที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนดีเด่น <p>4. คณะกรรมการอำนวยการประชุมพิจารณารายงานคณะกรรมการประสานงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ</p>

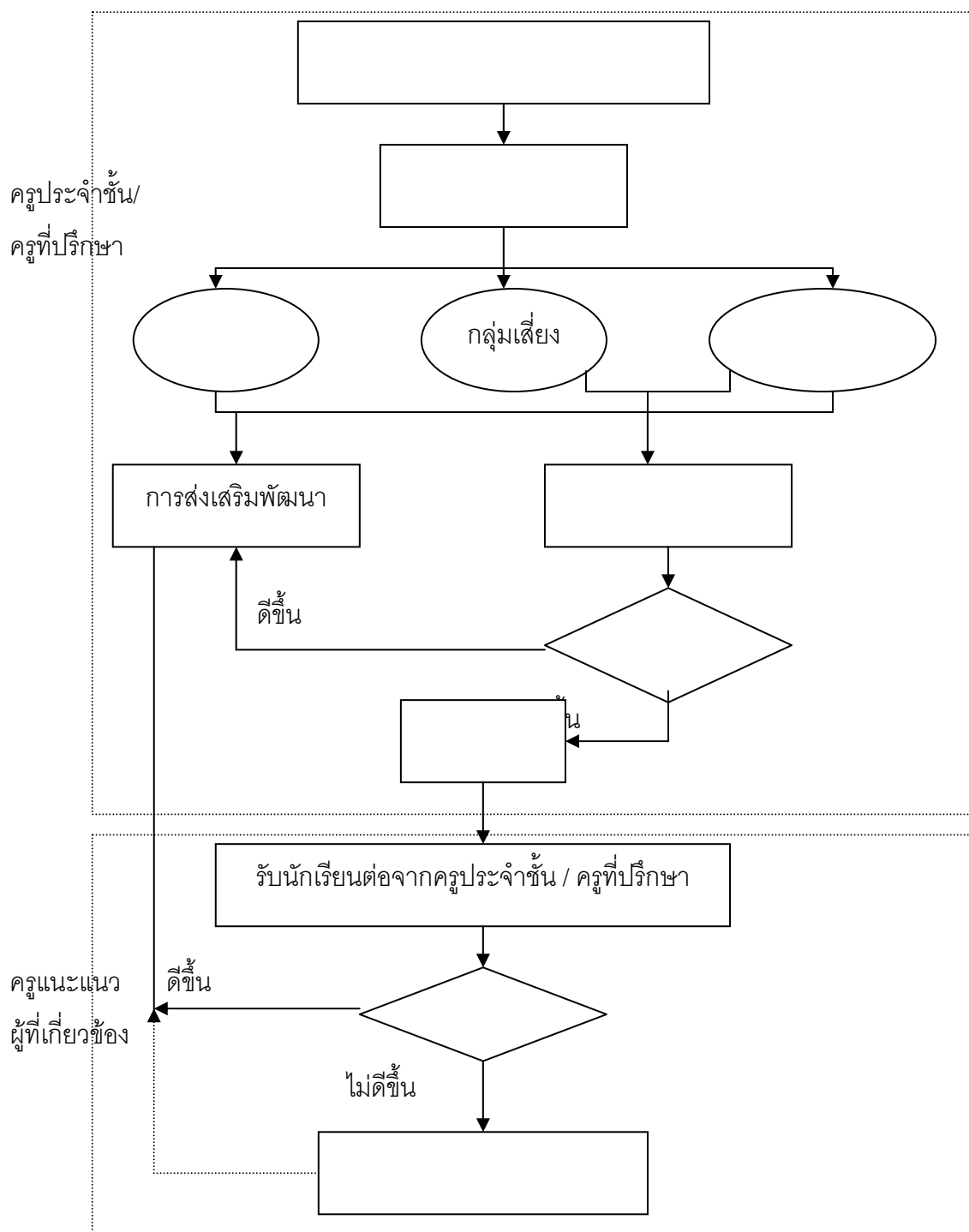
ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาและขับเคลื่อน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	แนวทางการดำเนินงาน
	5. คณะกรรมการอำนวยการนิเทศ กำกับ ติดตามการ ดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน คณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง มีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยภาค เรียนละ 2 ครั้ง

ที่มา: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552, หน้า 43 - 48

8.2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือและ แก้ไขการส่งต่อ ดังภาพ 3

ภาพ 3 แสดงกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญ มีวิธีการ และเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ (กรมสุขภาพจิต. 2544, หน้า 19 – 39) ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

8.2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1) ความสำคัญ

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของ ชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การเรียนรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจ นักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการ ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้ถูกทาง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้ หรือการคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการ ช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

2) ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรจะมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนด้าน ความสามารถด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ด้านสารเสพติด ด้านความปลอดภัย ด้านพฤติกรรมทาง เพศและด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม และอย่างน้อยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ควรมี 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

2.1) ด้านความสามารถ

2.1.1) ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละ วิชา ผลการเรียนรู้ในแต่ละภาคเรียน และพฤติกรรมกรเรียนในห้องเรียนที่มีผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น

2.1.2) ด้านความสามารถอื่น ๆ ได้แก่ บทบาทหน้าที่พิเศษใน โรงเรียนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

2.2) ด้านสุขภาพ

2.2.1) ด้านร่างกาย ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว และความบกพร่องด้านร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น

2.2.2) ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม คือ มีอารมณ์ซึมเศร้า วิดก กังวลหรือมีพฤติกรรมผิดปกติ เช่น พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น บุคลิกภาพเก็บตัว ซ้ำซาก

2.3) ด้านครอบครัว

2.3.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง หรือค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน

2.3.2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน ได้แก่ จำนวนพี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดามารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดยา การพนัน เป็นต้น

3) วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ

3.1) ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมเป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสาร เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาดำเนินการได้

รูปแบบและรายละเอียดของระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจึงต้องเป็นความลับ และเก็บไว้อย่างดีมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษาและมีตู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย

ระเบียบสะสม ควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามคุณนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบมัธยมศึกษาในแต่ละตอน หรือจนจบ 6 ปี การศึกษาก็ได้

3.2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับสภาพจิตซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้นโดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก มี 3 ชุด คือ ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมิน เด็กชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดเด็กประเมินตนเอง ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อเท่ากัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรืออาจใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินความเที่ยงตรงยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

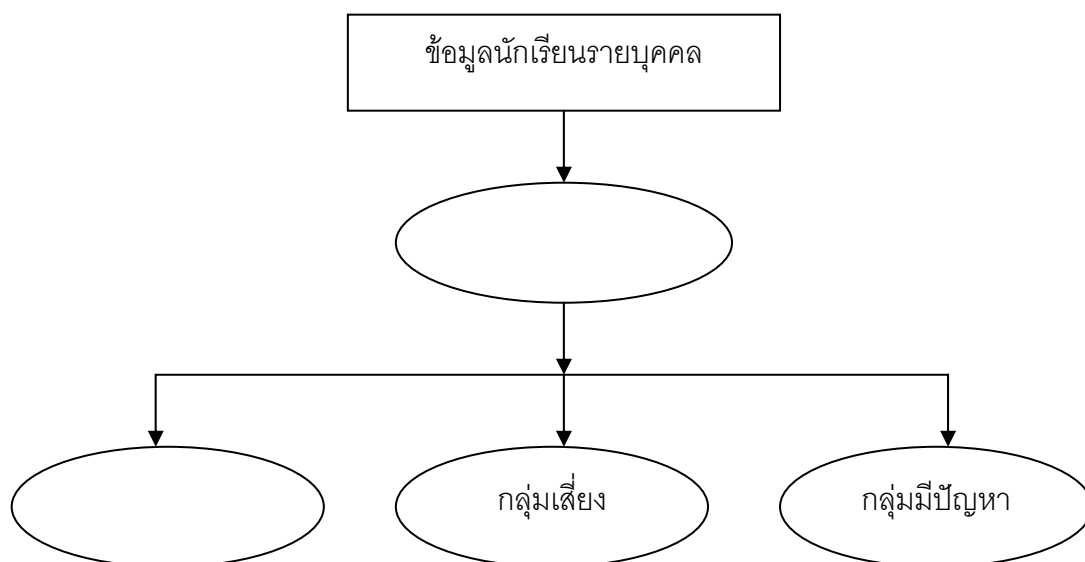
4) วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียนสะสม และประเมินพฤติกรรมเด็กไม่เพียงพอ หรือเกิดกรณีที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมอีก ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่ม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

8.2.2 การคัดกรองนักเรียน

1) ความสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 43) การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียน แล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น สถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงรวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่า ความรุนแรงหรือความถี่เท่าไรจึงจัดอยู่ในกลุ่ม

ภาพ 4 แสดงการคัดกรองนักเรียน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 43

กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและส่งผล
กระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ

กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น
เก็บตัวแสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองสิ่งเสพติด ผลการเรียนรู้
เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน
มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือต่อสังคมส่วนรวมในด้านลบ

กรมสุขภาพจิต(2544, หน้า 19 -39) การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาก็ให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในข้อต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายในการแก้ปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติโดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้นักเรียนจะรู้ตัวดีว่าขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไร หรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในกลุ่มเพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องรักษาผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกที่ว่า บุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

2) แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครู ที่ปรึกษา และยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครู เพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 44) จากการคัดกรองจะพบเด็กที่มีความต้องการพิเศษแทรกอยู่ในเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ทางการได้ยิน ทางสติปัญญา ทางร่างกาย ทางการเรียนรู้ ทางอารมณ์และพฤติกรรม เด็กออทิสติก และเด็กอัจฉริยะ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กเหล่านี้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

8.2.3 การส่งเสริมนักเรียน

1) ความสำคัญ

การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงกลุ่มมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนและชุมชนคาดหวังต่อไป

2) วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณา ดำเนินการได้แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

2.1) กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูม จะช่วยให้ครูที่ปรึกษา รู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถ และป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย

2.2) การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกัน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง

การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ ความสามารถมากขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน

8.2.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

1) ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรรีให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยให้ปลดละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

2) วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

2.1) การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

การให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยนักเรียนครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

2.1.1) จิตวิทยาวัยรุ่น

2.1.2) ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งร่างกายและจิตใจ

กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้คำถาม การรับฟังเนื้อหาและความรู้สึก

2.1.3) แนวทางการแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ซึ่งศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

2.2) การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือ

มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง ชักพืดระหนกในการป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียนมีดังนี้

2.2.1) การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไขไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยไม่ระบุชื่อ สกุลจริง ของนักเรียน การเปิดเผยควรเป็นในลักษณะที่ไม่เกียรติ ควรเก็บบันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียนไว้ในที่ที่เหมาะสมสะดวกในการเรียกใช้ การรายงานการช่วยเหลือนักเรียนควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2.2.2) การแก้ไขปัญห การช่วยเหลือแก้ไขปัญหของนักเรียนต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุ นั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จะต้องคำนึงไว้เสมอว่า ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจจะไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

8.2.5 การส่งต่อนักเรียน

1) ความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการนั้นอาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้บ่นบพาทหน้าทีของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1.1) การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

1.2) การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีกก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

2) แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา

การส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

2.1) นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้นหรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2.2) นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาพบตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

2.3) ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึกความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

3) แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน

3.1) ครูที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน

3.2) สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือ นักเรียนทราบโดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

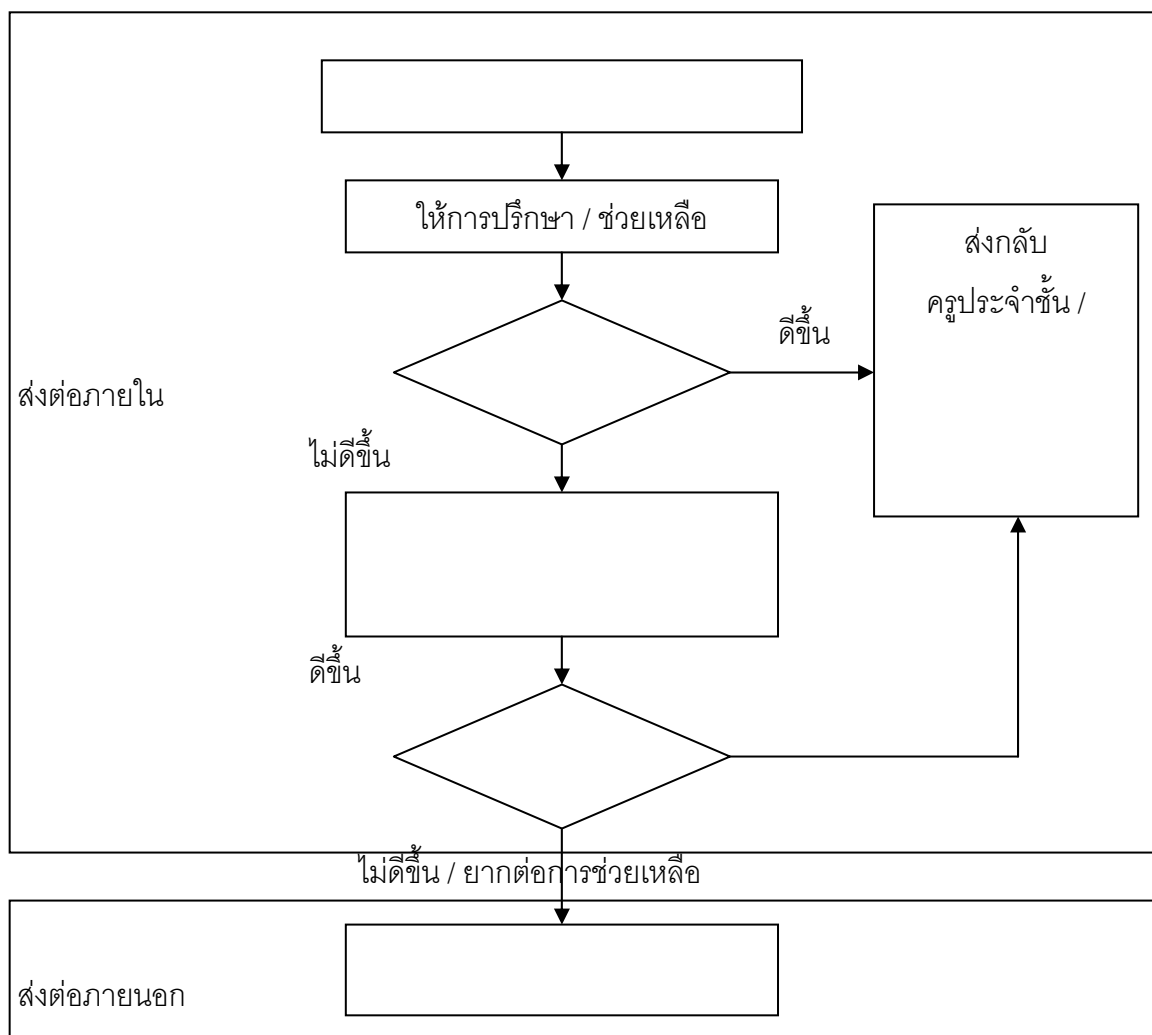
3.3) ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อ และยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่

3.4) ครูที่ปรึกษานัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับ
ช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย

3.5) ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

8.3 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูแนะแนว/ผู้เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาได้ดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้นแล้ว พบกรณีที่ยากต่อการแก้ไข จึงดำเนินการส่งต่อให้ครู
แนะแนว ครู
ฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการหรืองานพยาบาล ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อ ดังภาพ 5

ภาพ 5 แสดงกระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้นักเรียนของครูแนะแนว/ผู้เกี่ยวข้อง

ครูแนะแนวหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับนักเรียนส่งต่อจากครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ดำเนินการให้คำปรึกษาช่วยเหลือและประสานครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เพื่อแจ้งผลการช่วยเหลือ ถ้านักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้น ก็จะไม่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา แต่ถ้าไม่ดีขึ้นก็นำเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจนพฤติกรรมดีขึ้นก็ส่งกลับไปอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

ในบางกรณีแม้จะเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณีแล้วยังไม่ดีขึ้น ยากต่อการช่วยเหลือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นฝ่ายปกครองหรือฝ่ายแนะแนวก็ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อหาสาเหตุและแก้ไขต่อไป การส่งต่อเป็นวิธีการช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกวิธีตามทักษะวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละทางเพื่อให้เกิดผลดีที่สุดต่อนักเรียน และในกรณีที่นักเรียนเปลี่ยนช่วงชั้นเรียนและสถานศึกษา ควรมีการส่งต่อข้อมูล เช่น ความสามารถพิเศษ ปัญหาพฤติกรรม โรคประจำตัวที่มีเพื่อให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและให้ผู้ดูแลในสถานศึกษาใหม่มีข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผน ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือได้ทันเหตุการณ์ และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งต่อข้อมูลต้องเป็นความลับ และส่งต่อผู้เกี่ยวข้องโดยตรง

จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียนคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ต้องเชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายโดยมีการสนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ ให้มีการส่งต่อและการรับช่วงแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน และเยาวชน ให้สามารถพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นทั้งคนดี คนเก่งและมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับวงจรคุณภาพหรือวงจรเดมมิง (PDCA)

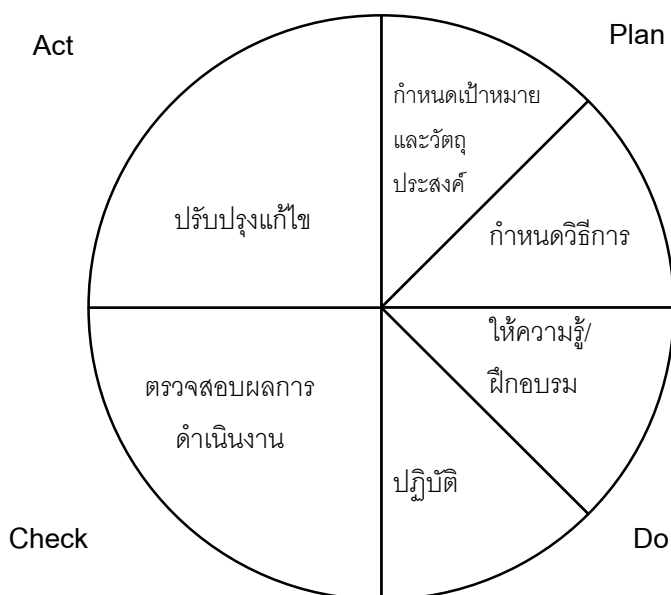
ในส่วนของวงจรคุณภาพหรือวงจรเดมมิง (PDCA) จะนำเสนอแนวคิด ความหมาย และการนำวงจรคุณภาพไปใช้ ที่มาของวงจรคุณภาพ หรือ วัฏจักร PDCA สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542, หน้า 187 – 190) เสนอแนวคิดไว้สรุปได้ดังนี้

แนวคิดของวัฏจักร PDCA นี้ ดร.วอร์ทเตอร์ ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1993 และ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ.1950 จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อ วัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Cycle: PDCA) หรือวัฏจักรแห่งการบริหารจัดการคุณภาพ ศ.ดร.อิโตริ คูเม กล่าวว่า จุดหมายที่

อิชิคาวา (Ishikawa. K, 1985, p. 1 อ้างอิงใน เสนอ แจ็กกู, 2548, หน้า 17) ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพไว้ดังนี้ วงจรคุณภาพนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า วงจรควบคุมคุณภาพ หรือวงจร PDCA ซึ่ง อิชิคาวาได้อธิบายขั้นตอน 4 ขั้นของเดมมิ่ง เป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์
2. กำหนดวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
3. ให้ความรู้ในการดำเนินงานหรือฝึกอบรม
4. ลงมือปฏิบัติ
5. ตรวจสอบผลการดำเนินงาน
6. ปรับปรุงแก้ไข

โดยแสดงให้เห็นดังแผนภูมิต่อไปนี้

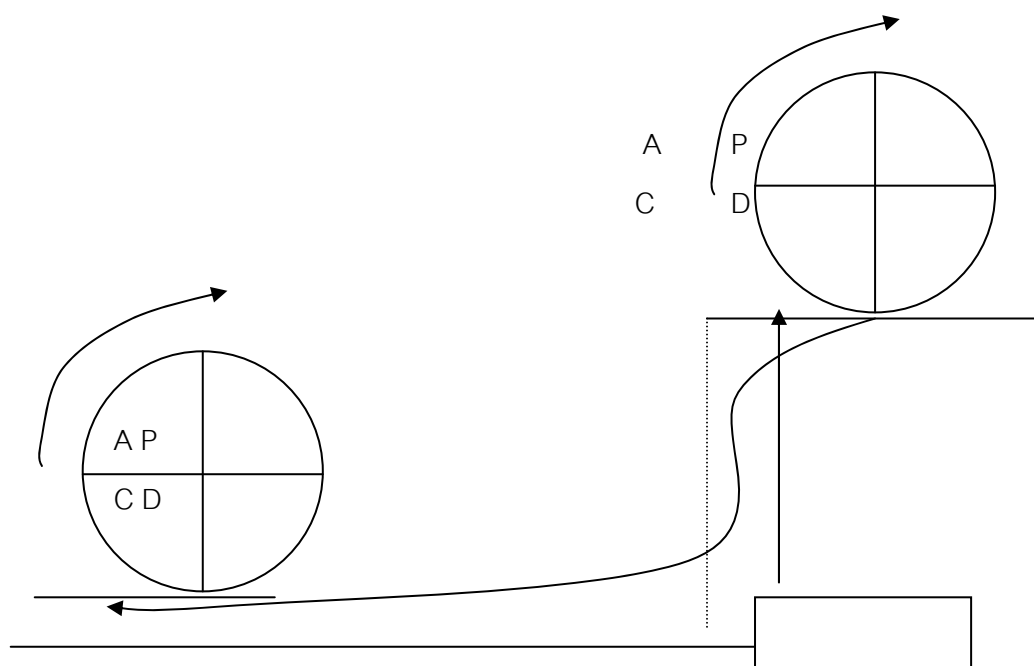
ภาพ 6 แสดงวงจรคุณภาพของอิชิคาวา

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวงจรคุณภาพ สรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุง (Action) การนำวงจรคุณภาพมาปฏิบัติให้ครบทุกขั้นตอนจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539, หน้า 82) ได้นำเสนอรูปแบบ และกระบวนการขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

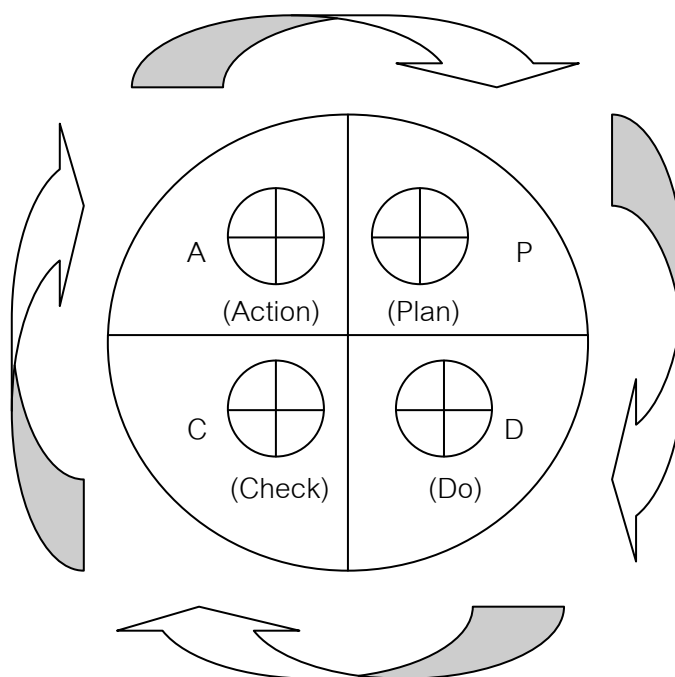
กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ (Problem Solving) เป็นกระบวนการที่ดำเนินตามวงจรเดมมิ่ง PDCA โดยมีขั้นตอนดังนี้ วางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1) ค้นหาปัญหา 2) วิเคราะห์สถานะปัจจุบัน 3) กำหนดเป้าหมาย และ 4) วางแผนแก้ไข ปฏิบัติ (Do) ดำเนินการแก้ไข ตรวจสอบ (Check) ติดตามประเมินผลและกำหนดมาตรฐาน (Action) หรือสรุปปัญหาที่ยังเหลืออยู่และเริ่มกระบวนการแก้ไขใหม่ กระบวนการดังกล่าวสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

1) ค้นหาปัญหา	
2) วิเคราะห์สถานะปัจจุบัน	
3) กำหนดเป้าหมาย	Plan
4) วางแผนแก้ไข	
5) ดำเนินการแก้ไข	Do
6) กำหนดเป้าหมาย	Check
7) กำหนดมาตรฐาน	
8) สรุปปัญหาที่ยังเหลืออยู่และเริ่มกระบวนการแก้ไขใหม่	Action

ภาพ 7 แสดงวงจรคุณภาพ

ความหมายของวงจรคุณภาพ Paul Arveson (1998, หน้า 1) หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2540, หน้า 83 – 84) กล่าวถึง ความหมายของขั้นตอนในวงจรคุณภาพ สรุปได้ ดังนี้

ภาพ 8 แสดงวงจรคุณภาพ PDCA

วงจรคุณภาพประกอบ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. Plan หมายถึง การวางแผนแก้ปัญหา
2. Do หมายถึง การลงมือปฏิบัติ
3. Check หมายถึง การตรวจสอบ
4. Action หมายถึง การปรับปรุงแก้ไข

1. การวางแผนแก้ปัญหา (Plan ใช้ตัวย่อว่า P)

การวางแผนแก้ปัญหา คือ ขั้นตอนที่กลุ่มคิดซึ่งจะต้องร่วมกันวางแผนในการสำรวจค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์พิจารณาหัวข้อเรื่องมากำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน นำไปสำรวจสภาพปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์สาเหตุในการวางแผนแก้ปัญหาตามวิธีที่กลุ่มกำหนด สำหรับขั้นตอนในการกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดหัวข้อเรื่อง การวิเคราะห์สาเหตุ ตลอดจนการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา สมาชิกควรใช้วิธีทางสถิติในการควบคุมคุณภาพร่วมกับวิธีการระดมสมองให้สมาชิกเสนอแนวคิดเห็นใหม่ ๆ โดยใช้คำถาม 5W 2H คือ อะไร ทำไม ที่ไหน เมื่อไร ใคร อย่างไร และเท่าไร ก็จะทำให้มีทางเลือกในการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนขึ้น

2. การลงมือปฏิบัติ (Do ใช้ตัวย่อว่า D)

การลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่กลุ่มจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหา ตามบทบาทหน้าที่วิธีการแก้ปัญหา และระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามแผน โดยพิจารณาดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 ให้ความรู้กับทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2.2 ประชุมชี้แจงเพื่อให้ทุกคนได้รับรู้แผน และให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ
- 2.3 พิจารณาเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง
- 2.4 มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้หลักสถิติ

3. การตรวจสอบผล (Check ใช้ตัวย่อว่า C)

การตรวจสอบผล เป็นขั้นตอนที่กลุ่มจะต้องสำรวจและประเมินผล การแก้ไขปัญหาแต่ละสาเหตุและวิธีการที่ได้ลงมือปฏิบัติ มีการแสดงความก้าวหน้าของการแก้ปัญหา โดยเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการแก้ปัญหา ตลอดจนตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นตามเป้าหมาย ซึ่งผลการตรวจสอบจะนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุงคุณภาพ โดยพิจารณาการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- 3.1 เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่
- 3.2 การตรวจสอบผลกระทบ ผลข้างเคียงและผลย้อนกลับ
- 3.3 ผลสรุปสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้หรือไม่
- 3.4 ผลสรุปมีผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติมีผลต่อเนื่องในขั้นการปฏิบัติหรือไม่

4. การปรับปรุงแก้ไข วางมาตรฐานและถือปฏิบัติ (Action ใช้ตัวย่อว่า A)

การปรับปรุงแก้ไข วางมาตรฐาน และถือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่นำวิธีแก้ปัญหาที่ได้ผลมากำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อถือปฏิบัติต่อไป และเพื่อขจัดปัญหาให้เกิดขึ้นซ้ำซากอีก สำหรับในกรณีที่ต้องมีการปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาใหม่ ถ้าผลการสำรวจไม่ได้ตามเป้าหมาย ให้เริ่มต้นที่ Plan Do Check ใหม่ โดยมีข้อสังเกตในประเด็นดังนี้

4.1 เราควรดำเนินการตามกระบวนการนี้ต่อไปหรือไม่

4.2 ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่

4.3 ต้องการข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหรือไม่

4.4 กรณีลงมือปฏิบัติและเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี สามารถนำมาเป็นมาตรฐานการดำเนินงานและใช้งานได้หรือไม่

4.5 นำไปพัฒนาปรับปรุงได้หรือไม่

การนำวงจรคุณภาพไปใช้ในการแก้ปัญหายังเป็นระบบในเรื่องของการนำวงจรคุณภาพไปใช้

สมศักดิ์ สีนุระเวชญ์ (2542, หน้า 189) ได้เสนอแนวคิด สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ แผนที่ดีควรมีลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (Realistic)

2. สามารถเข้าใจได้ (Understandable)

3. สามารถวัดได้ (Measurable)

4. สามารถปฏิบัติได้ (Behavioral)

5. สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ (Achievable)

การวางแผนที่ดีควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. กำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจน

2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

3. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจนและถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ

1. การวางแผนกำหนดการ

- 1.1 การแยกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ
- 1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง
- 1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ

2. การจัดการแบบแมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

- 3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ
- 3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม
- 3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ(Check) การตรวจสอบทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. ทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวน และคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละ

ขั้นตอน เปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนได้

4. การรายงานจะเสนอผลการประเมินทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

- 4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์
- 4.2 รายงานแบบอย่างไม่เป็นทางการ

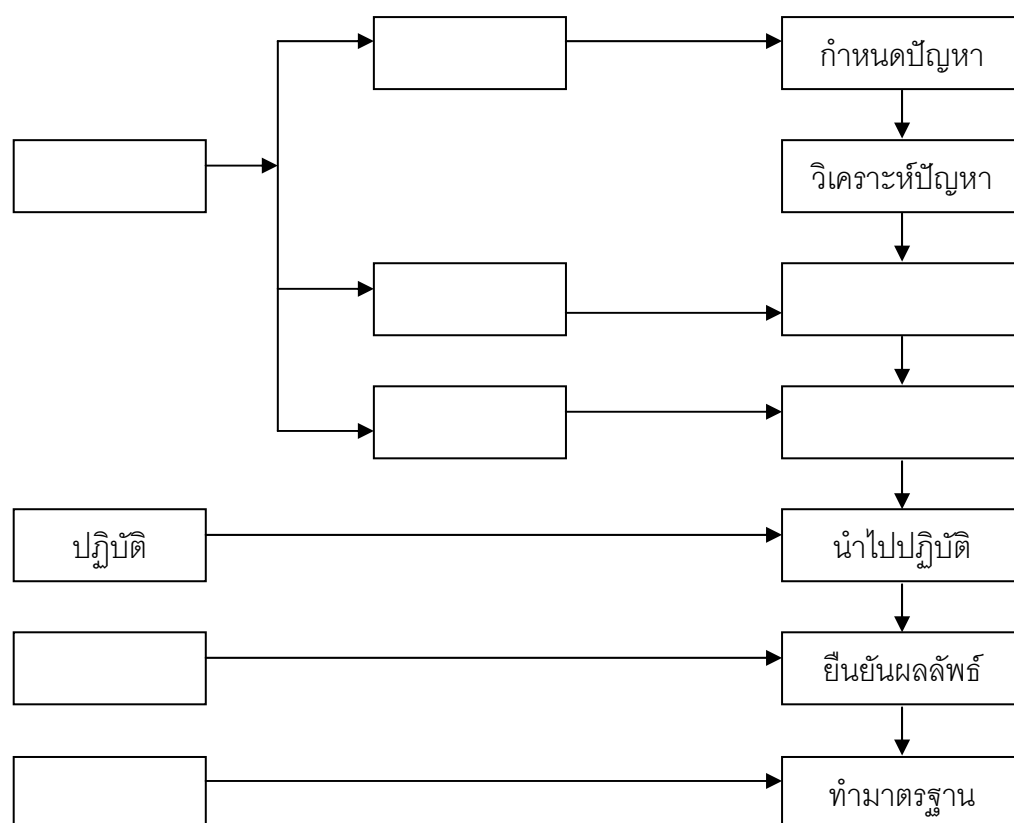
ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐานให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
2. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกันเพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

ในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรฐานดังต่อไปนี้

1. การย้ายนโยบาย
2. การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
3. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

โดยนำเสนอกระบวนการ PDCA ไว้ดังแผนภูมิ ดังนี้

ภาพ 9 แสดงกระบวนการ PDCA

จอร์จ นองมาก (2545, หน้า 113 – 114) ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพไว้ว่า เป็นวงจรการพัฒนาของ ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิ่ง ซึ่งมี 4 ขั้นตอน มีการพัฒนาเป็นวงจรต่อเนื่อง เรียกว่า วงจร PDCA (Plan Do Check Act) แต่ละขั้นตอนมีลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อทำงานให้บรรลุ

2. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากการวางแผน โดยมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามลักษณะงาน เวลา และภารกิจของแต่ละส่วนงาน โดยมีการนิเทศ แนะนำ กำกับ ติดตาม เพื่อให้งานเป็นตามที่กำหนด

3. การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานในเวลาหนึ่งว่างานสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เคนด้อยเพียงใด ถ้าเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังเอาไว้กับสิ่งที่ทำได้จริง การประเมินผลในขั้นตอนนี้เพื่อต้องการทราบสภาพการดำเนินงานจริงว่าเป็นเช่นไร จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

4. การปรับปรุงงาน (Act) เป็นการนำเสนอผลจากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป เช่น ถ้าผลการปฏิบัติในห้วงเวลาที่ผ่านมายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังเอาไว้ ก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานใหม่ให้เหมาะสม หรือถ้าผลการปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายแล้ว ในการดำเนินการต่อไปจะได้ปรับเปลี่ยนเป้าหมายให้สูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้องค์กรพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เป็นต้น

การดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ จะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง เมื่อปฏิบัติขั้นที่ 1 แล้วก็ปฏิบัติต่อในขั้นที่ 2, 3 และ 4 ตามลำดับ เมื่อเสร็จขั้นที่ 4 ก็กลับมาเริ่มต้นขั้นที่ 1 ในรอบต่อไปวนเวียนอยู่เช่นนี้

กลุ่มงานประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม(2546, หน้า 1) ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพไว้ว่า เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง การดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นตลอด ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

การวางแผน หมายความว่ารวมถึงการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย ในการวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กร เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วย ข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบได้ว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผนหรือไม่ การปฏิบัติตามแผน หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ใน

การตรวจสอบ เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานหรือไม่ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเนื่องจากการดำเนินการใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้เกิดการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงาน การติดตามตรวจสอบและประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงานเพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการทำงานต่อไปในการตรวจสอบและการประเมินการปฏิบัติงาน จะต้องตรวจสอบด้วยว่าการปฏิบัตินั้นเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของงาน

การปรับปรุงแก้ไข เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นคว้าหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพในรอบใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้นด้วย

การบริหารงานในระดับต่าง ๆ ทุกระดับตั้งแต่เล็กสุด คือ การปฏิบัติงานประจำวันของบุคคลคนหนึ่ง จนถึงโครงการในระดับใหญ่ที่ต้องใช้กำลังคนและเงินงบประมาณจำนวนมาก ย่อมมีวงจรคุณภาพเกิดขึ้นเสมอ โดยมีการกำหนดกิจกรรมที่ครบวงจรบ้าง ไม่ครบวงจรบ้างซึ่งจะแตกต่างกันตามลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในแต่ละองค์กรจะมีวงจรคุณภาพอยู่หลาย ๆ วง และวงใหญ่ที่สุด คือ วงที่มีวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็น แผนงาน (P) แผนงานวงใหญ่ที่สุดนี้อาจครอบคลุมระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปีจึงจะบรรลุผล การจะผลักดันให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปรากฏเป็นจริงได้จะต้องปฏิบัติโดยนำแผนยุทธศาสตร์มา กำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร แผนการปฏิบัติงานประจำปี จะก่อให้เกิดวงจรคุณภาพของหน่วยงานขึ้นใหม่ หากหน่วยงานมีขนาดใหญ่ มีบุคลากรจำนวนมาก ก็ต้องแบ่งกระจายความรับผิดชอบไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดวงจรคุณภาพเพิ่มขึ้นอีกหลาย ๆ วง โดยมีการเชื่อมโยงและซ้อนกันอยู่ การปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งหมดจะรวมกันเป็น (D) ของ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ใช้ในการควบคุมคุณภาพในการทำงานที่เป็นระบบประกอบด้วยขั้นตอน การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Action) นำมาใช้พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง การนำวงจรคุณภาพมาปฏิบัติควรปฏิบัติให้ครบทุกขั้นตอน จะทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องยศ อุตรศาสตร์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับ “น้อย” เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหา 2) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน

3. ความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับ “มาก” เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อ

ษมาภรณ์ สายวงศ์ปัญญา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการดำเนินการประเมินตนเองด้านความสามารถในการดำเนินการ และความคิดเห็นที่มีต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก ปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ศิริรัตน์ นิมมา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนไพศาลวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3” ผลการประเมินพบว่า

1. ปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า ความต้องการจำเป็นของโครงการ ความพร้อมและทรัพยากร ทั้งสององค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความเป็นไปได้ของโครงการ และ วัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับมาก

2. ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ ครูที่ปรึกษาออกเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีเวลาเพียงพอในการดำเนินโครงการ

3. ด้านผลผลิตของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นผลทางตรงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลของการดำเนินโครงการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

จักรี โพธิ์สำนึก (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ

2. ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กนกวรรณ วุฒิวิษญานันต์ และคณะ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3” ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีปัญหาสูงสุดได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมเขต 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน เป็นขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ครูได้ทำงานเป็นระบบมากขึ้น มีผลดีต่อนักเรียนทั้งเป็นการส่งเสริมศักยภาพความสามารถของนักเรียน การป้องกันแก้ไขปัญหาการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้เกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนครู นักเรียน ผู้ปกครอง โดยเฉพาะนักเรียน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทำให้สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ทันเวลาและเป็นระบบ ทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา